

שאלות ותשובות

בהלכות

**לא יהיה כלי גבר על אשה
ולא ילבש גבר שמלת אשה**

חלק א

העברת שער

שאלות ותשובות אלו נכתבו לא לפסוק הלכה למעשה, אלא לנסות לקיים מצות לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא. ושנזכה לקיום מצוות הבא מתוך לימוד תורה. ולכן אבקש שלא יסמכו עלי בדברים אלו. יהי רצון שיהיו לתועלת למבקשי האמת, לעזרם ללבן הדין עד שיצא להם האמת. ויהי רצון שיתקבלו אצל העומדים במה שאמרו חז"ל אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה.

בעזרת החונן לאדם דעת

חובר על ידי

גרשון ישראל בן הרב מאיר יצחק סגל

הערות יתקבלו בשמחה נא לשלחם

questions@heimchayeinu.org

הוצאת מכון הם חיינו

קונטרסים על נושאים אחרים של מכון הם חיינו

אפשר להשיג כאן

www.heimchayeinu.org

שאלות בהעברת שער הגוף

- 1) האם העברת שער מבית השחי ובית הערוה, בתער, הוי אסור דאורייתא או איסור דרבנן?..... 1
- 2) האם מותר להעביר שער שאר הגוף בתער, ואי אסור אם איסורו מדאורייתא או מדרבנן. 3
- 3) האם מותר להעביר שער בית השחי ובית הערוה במספרים כעין תער, ואי אסור האם הוא איסור תורה או דרבנן? 5
- 4) האם מותר לגלח שער שאר הגוף במספרים כעין תער? 7
- 5) האם מותר לחתוך במספרים שלא כעין תער, השער של בית השחי ובית הערוה? 7
- 6) האם מותר לגלח בתער אבר אחד משאר הגוף, כגון הרגלים בלבד, ומה אם רוצה לגלח רק רגל אחד? 10
- 7) האם מותר לגלח חלק מבית השחי ובית הערוה? 14
- 8) במקום שגם אנשים מגלחים את שער בית השחי ובית הערוה, האם מותר לכתחלה לגלחו בתער? 15
- 9) אם אנשים גוים מגלחים אבל אנשים ישראלים אנים מגלחים, האם נחשב למקום שאנשים גם כן מגלחים? 17
- 10) המצטער מריבוי שער שבבית השחי ובית הערוה, האם מותר לגלחו, כדי שלא יצטער? 19
- 11) אם צריך לגלח שער בית השחי ובית הערוה משום רפואה, האם מותר לגלחו בתער? 21
- 12) איך נידון העברת שער הנעשה בימינו שנקרא בלע"ז waxing, או הנקרא laser removal, האם נידון כמספרים או כתער? 22

שאלות בהעברת שער הגוף

1) האם העברת שער מבית השחי ובית הערוה, בתער, הוי אסור דאורייתא או איסור דרבנן?

הדין

העברת שער מבית השחי ובית הערוה אפילו בתער, הוא איסור דרבנן, והיו מכין העובר מכות מרדות, כך נראה שהכריעו גדולי הפוסקים. אמנם יש כמה ראשונים שסוברים שהוא איסור תורה, לכן נראה לי, שאין להקל בספיקו, אלא בצורך גדול, וספק ברור.

הטעם

הטעם להסוברים שהוא רק איסור דרבנן, יש מפרשים משום שאין אסור משום לא ילבש אלא לבישה ותיקוני אשה שהם בגלוי, אבל דברים מכוסים, אין בו איסור תורה. והטעם לחלק בזה הוא משום שלפי מהלך זו, האיסור הוא שלא יבא לידי תועבה, של ערבוב אנשים ונשים, בענין שאין ניכרים חד לשני. וסוברת שיטה זה שדברים שבגלוי יבא לידי תועבה זו, שאף אם לובש לבוש אחד כאשה (או להיפך באשה כאיש), אם יתערבב בין הנשים, הוא כבר יותר בנחת עמהם והם עמו, ולכן לבוש אחד יבא לידי יותר מלבושים עד שילבש לגמרי כמותם, וזה היא התעובה האמור בתורה. אבל לבושים ותיקונים מכוסים אף אם יתערבב עם הנשים לא יבא לידי לבושים אחרים, כיון שאין ניכר הדבר לא יהיו יותר בנחת חד אם השני, ולא יבא לידי עוד מלבושים. כך נראה לפרש מהלך זה.

ויש מפרשים הטעם אחרת, שסוברים שבאמת אין חילוק בין מלבושים גלויים למלבושים מכוסים. אלא הטעם שהוא רק דרבנן הוא משום שהעברת שער, אינה נידונת כדבר נוי וקישוט, אלא העברת שער הוא משום הסרת לכלוך ומיאוס. ואיסור לא ילבש הוא דוקא עשיית דברים של נוי וקישוט כנשים.

והטעם לשיטות הסוברים שהוא איסור דאורייתא, לא סברו לחלק בין מכוסה למגולה. וגם נראה שסברו שהסרת לכלוך ומיאוס כזה שהוא דבר הרגיל ומצוי בכל אדם, הוא נגדר כנוי הגוף, וכיון שכך הנשים עושות, הוי איסור דאורייתא לעשותו.

המקור

הסוגיא

הברייתא בנוזיר דף נח: אומרת, המעביר בית השחי ובית הערוה, הרי זה לוקה, וכלשון זה גם כן יש מימרא שם, מר' יוחנן. ולכל הפירושים והגרסות שיתבארו לקמן, לפחות על העברת השער בתער קאי הברייתא, ורבי יוחנן. אבל יש שני לשונות בגמ' שם, לתרץ דברי רבי יוחנן, אם ברייתא שניה שאומרת שהעברת שער הוא רק איסור דרבנן. ללשון ראשון של הגמ', מתרצת דברי ר' יוחנן שכוונתו שיש רק מכות מרדות מדרבנן, וללשון שני, כוונתו כפשוטו שיש בו מלקות מדאורייתא.

הראשונים

הרי"ף במכות דף ד. רק מביא הלשון הראשון ברבי יוחנן, ולכן נקטו הפוסקים פוסק כמו הלשון הראשון של רבי יוחנן, וכן פסק הרמב"ם עבודה זרה פרק יב' הלכה ט, מפורש. אמנם הרא"ש במכות פרק ג סימן ד', אף שמביא תחילת דברי הרי"ף שם, אבל משמיט זה שמביא הרי"ף הלשון הראשון של רבי יוחנן, ולא מביא הרא"ש שם שום לשון של הגמ' ברבי יוחנן, אם כן משמע שלא רצה להכריע בזה כהרי"ף. וביבמות פרק יב' סימן ח', יש משמעות חזקה ברא"ש שסובר שהוא איסור תורה. הרא"ש שם מבאר פסוק שקאי על מפיבושת, שיוצא לפי ביאורו, שמפיבושת היה מגלח את שער בית הערוה שלו. ועל זה כתב וז"ל, והא דמשמע ממפיבושת דשרי לגלח, היינו במספרים, דאינו אסור אלא מדרבנן, ואותה שעה עדיין לא נאסר, עכ"ל. שמשמעותו נראה ברורה שרצה לומר שצריך לאוקמי דוקא במספרים, כי אי אפשר לומר שגילחו בתער, דאם כן הוי אסור מדאורייתא. וכן התוס' שם יבמות דף מח. ד"ה לא עשה רגליו, כתבו קרוב ללשון זה, אלא שלשונם אפשר לדחות שלא רצו לומר שדוקא מספרים דרבנן. וכן הב"ח ריש הסימן כשמפרש איך סברו התוס' והרא"ש בדינים אלו, פירש דבריהם בענין שסברו שהוא דאורייתא, והוא לן דן על כך להביא ראיות לזה, אלא כתב הכי כאילו הוא ברור בדבריהם. וכן מצאתי בהגהות החקרי דעה על שו"ע קפב א, שפירש שיטת הרא"ש כנ"ל, וכן סבר הכי בשיטת התוס'. הסמ"ג לאוין ס' פוסק מפורש שהוא דאורייתא, וכן כתב הסמ"ק מצוה לג, והוא גם כמעט מפורש בדברי היראים סימן שפה שפו. נמצא שהרי"ף והרמב"ם פוסקים שהוא מדרבנן, והסמ"ג והסמ"ק והיראים, והרא"ש סוברים שהוא דאורייתא.

הפוסקים

השולחן ערוך יורה דעה סימן קפב' סעיף א', פוסק שהוא רק מדרבנן, וז"ל, המעביר שער בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, היו מכין אותו מכת מרדות, ע"כ. וכן סתם לו הרמ"א, נראה שגם פסק הכי, וסתמו להם הט"ז, והש"ך, וכן שאר הנושא כלים על הדף. הגר"א שם ס"ק ב, פירש פסקו של השולחן ערוך, וז"ל, כלישנא קמא דר' יוחנן שם, משום דברייתא דהעברת שער כו'

כוותיה, וגמ' פריך מינה לרב, ש"מ דכוותה קי"ל. וכמ"ש הרי"ף בספ"ד דעירובין וש"מ. רמב"ם וטור [לא ידעתי למה כתב הטור, שלכאורה לא ביאר הטור ענין זה, אי הוה דאורייתא או דרבנן, ונראה שצריך לומר שסבר שמאחר שהטור כתב אסור, ולא חייב, זה ראייה שסבר שהוא רק איסור דרבנן], וש"פ. אבל הסמ"ג פסק כלישנא בתרא דר"י, משום דראב"י כוותיה, כמ"ש"ש, וקי"ל כראב"י, (אף בברייתא כמ"ש ביבמות ל"ז ס' א') ועמ"ש בס"ה, עכ"ל. ואף שיש כלל בפוסקים שאם מסיקים דבריהם במילת, "אבל", שכוונתם לפסוק כמו האבל, כאן אי אפשר לומר הכי, שהגר"א סיים לעיין מה שכתב בסעיף ה', ושם בס"ק ו' סיים, ודלא כסמ"ג.

ואני תמה על הפוסקים שלא זכרו כל שאר הראשונים שכתבנו שפוסקים שהוא דאורייתא. ומצאתי כהשגתי בהגהות החדרי דעה הנ"ל, שגם הוא תמה למה לא הביאו הפוסקים שאר הראשונים. ואף שבטלה דעתי נגד כל גדולי הפוסקים, השולחן ערוך ורמ"א והגר"א, ויתר גדולי הפוסקים, הנושא כלים, שסתמו דבריהם לשו"ע, כנ"ל. מכל מקום נראה לעניות דעתי, שאין להקל בספק בדין זה, אלא במקום צורך, ובספק הברור, כיון שאיכא כל הני ראשונים שסברו שהוא דאורייתא.

והמקור להטעמים שכתבתי למה הוא רק איסור דרבנן, להסוברים הכי, הוא מהב"י והב"ח על סעיף ה' שם. הב"י חילק בין גלוי למכוסה, והב"ח חילק שאין העברת שער לנוי אלא להעביר הלכלוך.

(2) האם מותר להעביר שער שאר הגוף בתער, ואי אסור אם איסורו מדאורייתא או מדרבנן.

הדין

אסור להעביר שער שאר הגוף בתער, ואיסורו מדברי סופרים, אבל אין לוקין עליה מכת מרדות.

הטעם

הטעם שהעברת שער משאר הגוף הוא רק דרבנן, לכולי עלמא, אף להסוברים שמבית השחי הוא דאורייתא, לכאורה צריך ביאור. ונראה שאנו מוכרחים לומר, שבימי הגמ', היו הנשים מקפידים להעביר שער בית השחי וערוה, אבל לא היה להם קפידא כל כך על שער שאר הגוף. אם כן סברו שהעברת שער בית השחי וערוה הוא מעשה נשים, אבל שאר הגוף אינו מעשה נשים כל כך. ואף לראשונים שהכל הוא רק איסור דרבנן, לכאורה עדיין צריך לחלק כזה, שאף לשיטתם האיסור של בית השחי וערוה יותר חמור, שעל זה לוקין ועל זה אין לוקין, ועל זה אסור אף במספריים, ועל זה רק אסור בתער. וקצת משמע הכי מדרשת חז"ל סנהדרין דף כא, מאי דכתיב

ואתנה לך שם בגוים ביפך, שאין להם לבנות ישראל שער לא בבית השחי ולא בבית הערוה. ומנין לחז"ל לפרש הפסוק דוקא על שער בית השחי וערוה, אלא מסתמא משום שבהכי היו מקפידות הנשים, בימיהם לגלח, לכן פירשו שבזמן הקדם, יופי זה היה להם בלי לגלח, שבזה עשה ה' לנו שם בגוים. וכן הוא משמעות המהרש"א שם, עיין בסוף דבריו ז"ל, תדע, דשער בית השחי, ע"כ לאו משום יפוי תשמיש הוה. והשתא בתולות בית ישראל גילחו עצמן, בין בבית השחי, ובין בבית הערוה, משום יפוי, כמ"ש ויצא לך שם בגוים ביפך, עכ"ל. הרי בימיו רק שם היו מגלחים.

אם כווננו לאמת, אם כן צריך הסבר למה אסרו החכמים שאר אברים. אם בית השחי וערוה, בתער (שכך הוא דרך הנשים בתער), הוא דאורייתא, זה ניחא. ששאר הגוף בתער הוא גזירה אטו בית השחי וערוה בתער. וכמו כן מספריים, בבית השחי, הוא גזירה, אטו תער בבית השחי. אבל אם בית השחי הוא דרבנן, מן הטעמים שנתבארו, למה אסרו החכמים שאר אברים. ואולי נאמר שאף בימיהם היו קצת נשים עושות זאת, והוא גם מעשה נוי הגוף, שהוא דרך הנשים, לכך אסרוהו, אבל לא החמירו בו, כמו שהחמירו בבית השחי ששם דרך כל נשים לגלחו בתער.

המקור

הסוגיא

בגמ' נזיר הנ"ל איתא, אמר רב מקל אדם את כל גופו בתער. מיתיבי המעביר בית השחי ובית הערוה, הרי זה לוקה. כי קאמר רב בשאר אברים, אבל בית השחי ובית הערוה לא אמר. ושאר אברים מי שרי, והא תניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים? [אלא (יש שגרסו אלא, ויש שלא גרסו אלא)] כי קאמר רב מספריים, וכי תניא ההיא בתער. והא רב בתער אמר, אימא כעין תער, ע"כ. ויוצא לגירסא זו, שהביריתא השנית, האומרת שהעברת שער הוא מדברי סופרים, קאי על שאר אברים שבגוף. ואוסרת הברייתא לגלחם, בתער, אבל מספריים כעין תער, רב מפרש לן שהוא מותר. אם כן בנידון זה ברור שהוא רק איסור דרבנן. שכל השאלה הנ"ל הוא בהבנת הברייתא הראשונה, שלוקין על בית השחי וערוה, אם הכוונה מדאורייתא או מדרבנן, אבל הברייתא השנית מפורשת שהוא רק איסור דרבנן.

הראשונים

הגירסא הנ"ל, הוא גירסת הבה"ג, שהביאו הראשונים, ונקטו כל הפסוקים להלכה כגירסא זו. ולפי גירסא זו, בין אם גורסים אלא, או אין גורסים אלא, יש איסור להעביר שער שאר הגוף בתער. וגירסת ספרים שלנו הוא אחרת, ויוצא ממנו שאין איסור בגילוח שאר הגוף, אף בתער, אבל לא נקטו הפוסקים כוותיה. שאין לנו בראשונים אפילו אחד שפוסק כגירסא שלנו, ואף שהביאו שכך הוא גירסת הערוך, המעיין בפנים שם יראה שאין הוא בא

לפסוק בדינים אלו, ורק הביא גמ' דילן לראיה בעלמא, לפירוש המילים של תער, ומספרים, ולכל הגירסות אתי שפיר ראייה דיליה. ואם כן אפשר שלא היה פוסק כגירסא שלנו רק לא רצה לכנוס לכל הגירסות שם.

אבל צריך להבין, לפי שיטת הרמב"ם והרי"ף הנ"ל בשאלה 1, שאף העברת שער מבית השחי וערוה הוא איסור דרבנן, ומפרשים הברייתא, ורבי יוחנן, האומרים שהמעביר שער בית השחי לוקה, שהיינו מכות מרדות מדרבנן. אם כן שסברו שהכל הוא איסור דרבנן, אמאי נקטו הברייתא ורבי יוחנן, דינם דווקא על בית השחי וערוה, ולמה לא אמרו שגם המעביר שער שאר הגוף בתער לוקה. ובמקום אחר הארכנו בקושיא זו. וכאן אכתוב מה שנראה שתירץ הרמב"ם לקושיא זו. שהרמב"ם שם כתב ז"ל, העברת השיער משאר הגוף כגון בית השחי ובית הערוה, אינו אסור מן התורה, אלא מדברי סופרים. והמעבירו מכין אותו מכת מרדות. וכו'. ומותר, להעביר שיער שאר איברים, במספריים בכל מקום, עכ"ל. וסיפא של הרמב"ם מדויק שיש היתר שאר איברים במספריים, הא בתער אסור, וכך פירשו הש"ך שם ס"ק ג', וכל הפוסקים. אם כן רק כתב הרמב"ם שלוקין מכת מרדות, על בית השחי וערוה, אבל איסור שאר הגוף, רק רמזו, שכך איכא למידק מלישניה. אם כן משמע שרק לוקין על בית השחי וערוה, בכל ענין שמעבירו, אף במספריים, שלא חילק בזה הרמב"ם, אבל על שאר אברים במספריים הוא מותר הא בתער אסור, אבל אין לוקין עליו. ונראה שיצא לו להרמב"ם דין זה, כי כך פירש הברייתא ורבי יוחנן, שלוקין על העברת שער בית השחי וערוה, אבל לא כתבו שלוקין על שער הגוף.

הפוסקים

נפסק דין זה ביו"ד שם, בלי חולק, וכלשון הרמב"ם הנ"ל, ומותר, להעביר שיער שאר איברים, במספריים בכל מקום, הא בתער אסור, כנ"ל. לכן כתבתי בדין שהוא איסור דרבנן, אבל אין לוקין עליה.

(3) האם מותר להעביר שער בית השחי ובית הערוה במספרים כעין תער, ואי אסור האם הוא איסור תורה או דרבנן?

הדין

אוסר להעביר שער בית השחי ובית הערוה במספרים כעין תער, ואיסורו מדרבנן.

הטעם

להסוברים שאיסור בתער במקומות אלו מדאורייתא, במספרים הוא גזירה אטו תער. ולהסוברים שאף בתער הוא מדרבנן, צריך לומר כנ"ל, שמכל מקום יותר חמור מקומות אלו, שבהם היו הנשים מגלחים בתער, והטעם שהוא רק דרבנן הוא כנ"ל, ולכן החמירו החכמים לאסור כל גילוח שמה, הנעשה כעין מה שנשים עושות.

המקור

הסוגיא

דין זה תלוי בשני הגירסות לפי גירסת הבה"ג, המובא לעיל שאלה 2. אם גורסים אלא, אז חזר בו מחילוק קמא, המחלק בין בית השחי וערוה, לשאר הגוף, ומחלק אחרת, שיש רק לחלק בין מספרים לתער. דהיינו הברייתא האוסרת כל הגוף מדרבנן, כוונתה לאסור בתער בכל הגוף, ורב המתיר במספרים כעין תער כוונתו להתיר בכל הגוף. ולפי גירסא זו, יותר קשה איך נפרש הברייתא הראשונה שאומרת שלוקין על בית השחי וערוה. ואם הכוונה לאיסור דאורייתא נחא, ששם ובתער אסור מדאורייתא, וחייב מלקות, וביתר הגוף אסור ואין בו מלקות. אבל אם נפרש שרק לוקין מדרבנן, צריך לומר כנ"ל שיתפרש, ששם לוקין מדרבנן, ושאר הגוף רק אסור אבל אין לוקין. אם כן לגירסא זו כל הגוף שווה, ומותר לגלח שער בית השחי וערוה במספרים. אבל אם אין גורסים אלא, אז נשאר החילוק שמחלק מתחילה בין בית השחי וערוה, ששם לא היתר רב כלל, ובין שאר הגוף, שרק שם קאי החילוק השני, שבתער הברייתא אוסרת, ובמספרים כעין תער רב מתיר.

הראשונים

הרא"ש ביבמות הנ"ל, וכן בסמ"ג הנ"ל, הסוברים כנ"ל, שלהעביר שער בבית השחי וערוה, בתער, הוא איסור דאורייתא, כותבים שלהעביר במספרים הוא רק איסור דרבנן, ומביאים ראיה מזה שמפיבושת היה עושהו, על כרחך שאינו איסור תורה, ובימיו עדיין לא גזרו. ולהרמב"ם והרי"ף אף בתער הוי איסור דרבנן, כל שכן במספרים. אם כן לכל השיטות במספרים הוי רק איסור דרבנן.

הרי"ף והרמב"ם פוסקים כגירסא שאין גורס אלא, ואם כן פוסקים שאסור בית השחי במספרים, וכן הביא הרא"ש במכות שם דברי הרי"ף ומפרשם, שלפי דבריו יצא שאסור אף מספרים בבית השחי. אבל ביבמות, הרא"ש הנ"ל כותב שאף אם אין גורסים אלא, יש לפרשו כאילו היה כתוב אלא. מכל מקום נקטו הב"י שם, והגר"א שם ס"ק א', שהולכים אחר דבריו במכות ששם עיקר מקומו. וכבר הארכתי בזה במקום אחר שכך נקטו הפוסקים שיטת

הרא"ש וכאן אקצר. הטור הביא שיטת ראשונה בשם ר"ת שמתיר במספרים בבית השחי, וכגירסת אלא, ושוב מביא יש אומרים שאסור, ומסיק שכן פסק הרא"ש. אבל באמת לא ברירא זה שכתב שר"ת פסק שמותר, שבתוס' שלפנינו לא ברור איך פוסק ר"ת, והשלטי הגיבורים על הרי"ף מכות שם כתב להיפך ששיטת ר"ת לאסור. וכן באמת, אין לנו ראשון שפוסק מפורש להלכה שהוא מותר, רק כמה ראשונים דנו בגירסות והדין היוצא מהם, אבל לא פסקו מפורש שום אחד, להקל, ועיין לעיל שהסברתי שגם שיטת הערוך אין ברור שיטתו להלכה. ומאידך הרי"ף והרמב"ם, ובהבנת הפוסקים, גם הרא"ש פסקו שהוא אסור.

הפסוקים

נפסק דין זה ביו"ד שם, בלי חולק, וכלשון הרמב"ם הנ"ל. וכבר ביארתי לעיל שלכולי עלמא הוא דרבנן, ושאין לנו שיטה בראשונים שפוסק מפורש אחרת. ולכן נראה שאין להקל בזה אפילו לצניף, מאחר שאין לנו ראשון שנוכל לומר שיש לצרף שיטתו לעוד צדדים להקל.

(4) האם מותר לגלח שער שאר הגוף במספרים כעין תער?

הדין

מותר לגלח שער שאר הגוף במספרים כעין תער.

הטעם

הטעם מבואר ממה שנתבאר עד עתה, ואף להסוברים שיש איסור דאורייתא בבית השחי בתער, שאר הגוף ובמספרים, כולי האי לא גזרו.

המקור

כבר נתבאר מקור דין זה ממה שנתבאר עד עתה, שלכל הגירסות, רב מתיר שאר הגוף במספרים, כעין תער. וכן נפסק בשו"ע שם.

(5) האם מותר לגלח במספרים שלא כעין תער, השער של בית השחי ובית הערוה?

הדין

יש בשאלה זו מחלוקת הפוסקים, ונראה לעניות דעתי שיש לפסוק, שהוא מותר, ובעל נפש יחמיר אף בענין זה. אבל כיון שיש בזה מחלוקת הפוסקים, לכן אני מושך את ידי מלהכריע, והראוי להורות יורה.

הטעם

הטעם להקל בזה, שאין עושה כמעשה אשה, שהנשים מעברים את השיער לגמרי בתער, ואף שהרבנן אסרו אפילו כעין תער, הוא משום דהוי דומיא למה שעושים הנשים. אבל שלא כעין תער, שאינו דומה כלל למעשה נשים אין נכלל בגזירתם. וטעם האוסרים הוא משום שסברו שזה נכלל בגזירת חכמים שלא לגלח שם אף במספרים.

המקור

הראשונים

הב"י שם כתב להקל בנידון זה, ז"ל, ומכל מקום משמע, שכל מספרים האמורים בענין זה, כעין תער הם, אבל שלא כעין תער, אפילו בית השחי ובית הערוה שרי. דבכהאי גוונא, לא הוי תיקון אשה כלל, וכן נראה מדברי הרא"ש וסמ"ג, עב"ל. זה שכתב שנראה כן מדברי הרא"ש, צריך עיון כוונתו בזה. ואפשר שמדייקו מדברי הרא"ש במכות, שכתב, אלמא שאר אברים שרי במספרים, בית השחי ובית הערוה, אפילו במספרים אסור, עב"ל. וסובר הב"י, שפשטות המשמעות הוא, שמאי דהיתר בשאר אברים, שהוא מספרים כעין תער, אסר בבית השחי וערוה. ואם לא נאמר הכי, נצטרך לפרש דברי הרא"ש, ששאר אברים מותרים כעין תער, אבל בית השחי לא מיבעי שזה אסור, אלא אף יותר מזה אסור, שאפילו שלא כעין תער אסור. אבל בודאי אין זה ראיה מוכרחת, שאפשר לפרש דבריו, שמספרים בכל ענין מותרים בשאר אברים, ובית השחי בכל ענין אסורים.

ודיוקו מהסמ"ג ביאר שם הב"י להלן מזה, שכך פירש סיום דברי הסמ"ג במצוה הנ"ל, שסיים ז"ל, פירוש, במספרים כעין תער, כדמשמע לשון רב, מיקל אדם כל גופו בתער, עב"ל. ופירשו הב"י שעל כל דבריו אזיל, ומפרש שכל מספרים האמור במצוה זו, הכוונה למספרים כעין תער. ובמקום אחר הארכתי במה דפליג עימיה הב"ח, שהוא מפרשו שהולך על מה דסליק מיניה, שהוא היתר הגאונים, המתירים לגלח בית השחי וערוה, אם מגלח מראשו ועד רגליו. והב"ח מפרש סיים דברי הסמ"ג, שבא לפרש שההיתר רק אמור במספרים ולא בתער. ובזה חולק על הב"י, שסבר שאין טעם לאסור בתער, לפי הבנתו בהיתר הגאונים, עיי"ש, וכאן אקצר. מכל מקום היוצא שאין לנו ראיה ברורה משיטת הסמ"ג, וכנ"ל גם ראייתו מהרא"ש אינה ברורה.

ובסמ"ק הנ"ל כתב ז"ל, ובמספרים כעין תער מדרבנן הוא דאסור. ואפי' שלא כעין תער בעל נפש לא יעבור, עב"ל. אם כן מפורש שסבר שאינו אסור מדינא, ורק לבעל נפש כתב שלא יעבור.

אולם הרשב"א בתשובה חלק א סימן קו, כתב מפורש שהוא אסור, ומביא כמה ראיות לזה. חד מראיותיו הוא מזה שאסר רב חייא, לחוך ביד, וסבר הרשב"א שאם לחוך אסור, כל שכן מספרים שלא כעין תער. ולכאורה בקל איכא למידחי ראייה זה, וכמו שדחה באמת בשו"ת פרח שושן חלק יורה דעה כלל ו סימן ב. ז"ל, ויש ליישב דס"ל דלחוך נראה לאסור טפי, לפי שמשיר השערות מעיקרם, וכמו שעושים הנשים להזקק לבעליהן, ואית ביה משום לא ילבש גבר. אבל במספרים, כיון שנשאר עקרי השערות מותר, שאין זה דומה ללא ילבש, עכ"ל. ופירוש זה על כרחך שנצטרך לאומרו לפי גירסתנו וגירסת הבה"ג אם אלא, שלגוסות אלו הרי מותר לגלח בית השחי במספרים אפילו כעין תער, ואיך אסר רב חייא לחוך שם. ועל כרחך, שלחוך הוא יותר קרוב לתער, ממספרים כעין תער. ולמה נעשה מחלוקת בזה שלא לצורך, שלפי גירסות אלו, לחוך הוא יותר קרוב לתער, ולפי גירסת הבה"ג האחרת, לחוך פחות מתער.

ראיה שנית מביא הרשב"א, משאלת רב לרב חייא, והא קא גדיל, כלומר קא מצער ליה, ואם מותר לגלחו שלא כעין תער, מה צער איכא. גם ראיה זו איכא למידחי כפי איך שפירש ר"ת (בתוס' יבמות שם, וברא"ש יבמות שם) את השאלה שם. שר"ת פירש ששאלתו אינו משום שבאמת מצטער, אלא כיון שעושה זאת מחמת צער לישתרי, ואף בתער לישתרי, שלא הוי דומיא לתקוני נשים שעושים כדי להתנאות. וכל הפוסקים (הב"ח, והגר"א, ועוד) להלן על סעיף ה', הביאו ר"ת זו לראיה, שיש לחלק בין אם כוונתו להתנאות, או לדבר אחר. ובאמת במקום אחר הארכתי להקשות עליהם, שהרי ר"ת שם הולך לפי גירסת הבה"ג אם אלא, ואנן פסקינן כגירסת הבה"ג בלי אלא. עיין שם שגם תירצתי קצת, אבל כאן אין מקומו, מכל מקום הא סברו זכרונם לברכה שר"ת זו אתי אליבא דהילכתא. וכן מצאתי שהפרח שושן דחה ראייה זו גם כן מפירוש ר"ת. וכבר תמה הפרח ששון שם על הב"י, שלא הביא שו"ת הרשב"א זו. ובמקום אחר כתבתי קצת תירוץ בזה עיי"ש.

הפוסקים

כבר הבאתי שיטת הב"י בזה, וכשיטתו שם נראה שפסק בשולחן ערוך שם, כנ"ל, המעביר שער בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, היו מכין אותו מכת מרדות, ע"כ. הרי שינה מלשון הרמב"ם קצת, וכתב המעביר אפילו במספרים כעין תער, שאיכא למידק מיניה, הא שלא כעין תער אינו אסור. וכך פסק גם בשו"ת פרח שושן הנ"ל.

השירי כנסת הגדולה בהגהות הב"י שם ס"ק ב', מביא הב"י, וכותב עליו אבל הרשב"א אסר. ושבט הלוי חלק ו סימן קיח, כתב שבתשובת הצמח צדק יו"ד סי' צ"ג, ובדרכי תשובה שם ס"ק א חששו כן (להרשב"א) לדינא, ושכן מצא גם במאירי על נזיר שם, (ועיין שם במאירי שאין ברור שפוסק הכי להלכה, רק מביא חד גירסא הכי, עיי"ש, וזה דמסיק וכן עיקר, על כל הפירוש שעסק

שם קאי, דהוא כלא פירושו של ר"ת וכמו שהיסק, עיי"ש ודוק). ומסיק השבט הלוי, ז"ל, וכיון דבעלי שו"ע לא ראו כ"ז, פשיטא דעלינו לחוש, וכמש"כ בתשובת צמח צדק הנ"ל, עכ"ל. אבל לכאורה מאידך יש לנו גם סמ"ק מפורש להתיר מעיקר הדין, כנ"ל, והוא לא הביאו. ולכאורה כל הנידון זה הוא איסור דרבנן, לכן היה נראה שלכל הפחות הוא מחלוקת הראשונים, הרשב"א והסמ"ק, ושיש להוסיף שדעת תורתו של הב"י, שכך גם סבר הרא"ש והסמ"ג (אף שלא ברור שיטתם), ונימא ספק דרבנן לקולא. אבל לצרף הגירסות שאף מספרים כעין תער מותר, כבר כתבתי שמסקנתי שאין לצרפם, שאין לנו שיטה ברורה שסוברת הכי. וכן ראיתי כמה פוסקים לכאן ולכאן. ולכן כתבתי ב"דין" שנראה לי שיש להקל, חוץ לבעל נפש, כהסמ"ק, אבל סיימתי שהראויים להורות, יורו, ולא איש כמוני, וה' יצילני משגיאות.

6) האם מותר לגלח בתער אבר אחד משאר הגוף, כגון הרגלים בלבד, ומה אם רוצה לגלח רק רגל אחד?

הדין

אסור לגלח אבר אחד משאר הגוף בתער, כגון לגלח רגליו. אבל אם מגלח בענין שנראה מנוול, אז מותר, לכן נראה שאם רק רוצה לגלח רגל אחד, ורגל השני רוצה להשאיר עם שערותיו, שהוא מותר.

הטעם

כבר נתבאר לעיל הטעם שאסרו החכמים לגלח שאר אברים בתער, ואותו טעם שייך גם אם רוצה לגלח רק אבר אחד מאבריו. ואף אם דרך הנשים לגלח כל גופם, שפיר נראה שהוא גם דרך הנשים לגלח אבר אחד מאיבריהם, אם לא יהיה להם פנאי לגלח כל אבריהם. והטעם שאם מגלח בענין שהוא נראה מנוול שהוא מותר, מבואר, שכל האיסור הוא להתדמות לנשים. ודרך הנשים לגלח בענין שנראה יפה, ולא בענין שנראה מנוול, אם כן אין עושה כדרך הנשים. וגם בודאי יש לו כוונה אחרת לעשות זאת, כגון לרפואה, שאי לאו הכי לא היה מנוול עצמו.

המקור

הסוגיא

עיין לעיל שאלה 2 לשון הגמ' לגירסת הבה"ג, שם בחילוק הראשון, מחלקת הגמ' שרב שאמר, מיקל אדם כל גופו בתער, דיבר רק על שאר אברים, ולא על בית השחי וערוה. ושוב מקשה, ושאר אברים מי שרי, והא תניא העברת שער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים? ומתרץ חילוק שני, כי קאמר רב במספרים, וכי תניא ההיא בתער. אם כן מסקנת הגמ' ששאר אברים

אסורים מדרבנן, בתער. ובפשטות איסור זה הוא לגלח אפילו אבר אחד מאבריו, ולא בעי לגלח כל אבריו כדי לאסור. ומה שיש לדקדק בזה, אכתוב על דברי הרמב"ם.

ראשונים

כבר מובא לשון הרמב"ם, כשמביא הלכה זו, שהוא קרוב ללשון הגמ', ומותר, להעביר שיער שאר איברים, במספריים בכל מקום, ע"כ. ומינה דייקו הפוסקים, שאסור להעביר שער שאר איברים בתער. ונקט ההיתר של מספריים, בלשון רבים, שאר איברים, שנלמוד מיניה, שיש היתר לגלח במספריים, אף כל איברי הגוף, חוץ מבית השחי וערוה. אם כן פשטות דיוק לשונו שבא ליאסור בתער, שאסור להעביר שער אבר, ואף עבר אחד משאר האיברים. ולא שנדוק מיניה שיש איסור להעביר שיער מכל שאר איבריו ביחד, הא אבר אחד מאבריו בלבד, באמת מותר. כי אם רצה שנדייק הכי, הוה ליה למכתב בהיתר, מותר לגלח כל גופו (כלשון רב) במספריים, שאז היה יותר מדיוק שהאיסור הוא דוקא אם מגלח כל גופו.

אף שאיכא למידחי שלא היה יכול לכתוב היתר לגלח כל גופו במספריים, שאם כן היה מקום לטעות שדוקא בא להתיר אם מגלח כל גופו, מראשו ועד רגליו, כולל בית השחי וערוה. וכמו שמובא בתוס' שם, ועוד ראשונים, שבתשובת הגאונים היתרו לגלח מראשו ועד רגליו, כולל בית השחי ובית הערוה, שאין זה נוי אלא ניוול, ובב"ח פירש דבריהם שרק במספריים היתרו. וכדי שלא נתעה בזה כתב הרמב"ם שמותר לגלח שאר איברים במספריים, שנדע שלא בא להתיר דוקא אם מגלח כל גופו, אלא אף חלק מאבריו, גם כן מותר. מכל מקום אף שאיכא למידחי הכי, שמזה הטעם לא נקט הרמב"ם הלשון מותר לגלח כל גופו במספריים, כדי שלא נטעה בזה. אבל אי הכי עדיין יוצא שהיה כוונת הרמב"ם, שנדייק מלשונו, שאף אבר אחד מאבריו מותר במספריים, נשאר לן לדייק מזה, הא אבר אחד אסור בתער.

ויותר מכל דקדוק זה לכאורה הכי מסתבר לומר שאסור אף אבר אחד, שלכאורה כך הוא גם דרך נשים, לגלח גם אבר אחד מגופם. ואף אם מגלחים כל גופם, אם לא יהיה להם פנאי לגלח כל גופם, וכי לא יגלחו רגלם, למשל, אי לזה יש להם פנאי. אם כן אי בא הרמב"ם לחדש שרק אסור אם מגלח כל גופו, היה צריך לדקדק בלשונו, ולומר זאת מפורש, כי לא היה עולה על דעת הלומד לפרש הדיוק הכי.

רבינו יונה כתב מפורש שאף אבר אחד מאבריו אסור, הביאו הב"י סימן קפא' בשם רבינו יונה, ז"ל הב"י שם, וכתב עוד באגרת התשובה (הדרש השני אות לו) ומדקדקים במצות, אפילו תחת גרונם מגלחים במספריים, וכן נוהגים בכל גלות החל הזה, אשר בצרפת. אמנם תחת הגרון, אינו אסור מן התורה, לפי שאין שם פאה, אבל

אסרו חכמים להעביר שער, בתער, בכל מקום בגוף, ואפילו על זרועותיו, לפי שדומה לתיקון הנשים, אבל מותר להעבירו במספרים, עכ"ל. אם מפורש בדבריו, אף זרועותיו אסור.

ולכאורה הכי גם כן מפורש ממה שיש לדייק מההיתר של הגאונים, לפי פירש הפרישה בהם. שכנ"ל הביאו הראשונים שהגאונים התירו לגלח מראשו ועד רגליו, כי אין זה נוי לו אלא ניוול. והקשה הפרישה ס"ק ב', שאיך כתבו שמגלח מראשו, הרי אסור לגלח פאת הראש והזקן, לכן פירש הפרישה כוונתם, שרצו לומר מראש גופו עד סוף גופו. אם כן יצא לן לפירושו, שהגאונים מתירים, אם מגלח כל גופו, אם כן האיסור לגלח הגוף בתער, על כרחך הוא לא כל גופו, אלא רק חלק מגופו. אבל הט"ז ס"ק א' בהגהות הט"ז, לא סבר כהפרישה בזה, אלא פירש שהגאונים דוקא היתרו לגלח מראשו וראשו בכלל, עד רגליו. ונראה שלא קשיא ליה כלל קושית הפרישה, שאפשר לומר בפשיטות, שכוונת הגאונים, גילוח השערות שבראש שמותר לגלחם, עד סוף גופו. על כל פנים לפי פירוש הט"ז, אין לנו שום ראיה מהגאונים, לנידון זה.

הפוסקים

השולחן ערוך שם פסק כנ"ל כלשון הרמב"ם, ומותר, להעביר שיער שאר איברים, במספריים בכל מקום, הא בתער אסור, כנ"ל. אם כן לכאורה פוסק שאף אבר אחד מאבריו אסור, וכמו שהארכנו לעיל בשיטת הרמב"ם. ובסעיף ב' שם, השולחן ערוך פסק דינם של הגאונים, שמותר לגלח מהראש עד רגליו. והש"ך ס"ק ד', הביא דברי הפרישה, לפרש שהכוונה מראש גופו, אבל אין הראש בכלל. אם כן הש"ך מדויק כנ"ל, שסבר שאיסור שאר הגוף, הוא לא כל הגוף, שזה מותר, שניוול הוא לו, אלא האיסור פחות מכל הגוף.

הטור ריש סימן קפב', הביא דין זה ז"ל, העברת תער בשאר הגוף, ובית השחי ובית הערוה, פר"ת שדינן שוה, שאסורין בתער ומותרין במספריים. וי"א, דוקא בשאר הגוף מותר במספריים, אבל של בית השחי ושל בית הערוה, אסורין אפי' במספריים, וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל, עכ"ל. ודייק הט"ז מלשונו, שנקט בכל דבריו שאר הגוף, שסבר שאיסור שאר הגוף בתער, הוא דוקא אם מגלח כל שאר הגוף. וז"ל הט"ז שם, בית השחי כו'. לפי מה שכתב בית יוסף בשם הר"ר יונה העתקתיו סוף סימן קודם לזה, משמע דבכל מקום בגוף אסור בתער, והוא דלא כמאן בדעות שהביא הטור כאן, עכ"ל. ולכאורה אין הבנה לדבריו שם, שאדרבה כל השיטות בטור אסרו תער על גופו. אבל ביאר כוונתו בהגהות הט"ז, וז"ל, דלא כמאן בדעות שהביא הטור כאן. כי הטור לא זכר אבר בשאר הגוף, אלא סתם בשאר הגוף, והיינו כל הגוף, דהוא מותר במספרים, כדאית' בגמ', מיקל אדם כל גופו וכו', ה"ה נמי לענין איסור תער. ותו, דאם נתפרש מ"ש הטור בשאר הגוף היינו אפי' מקצת ממנו, אפילו לא אבר שלם, דאלי"כ היה לו להזכיר, אחד מהאברים. וזה וודאי שרי, אפילו בתער, אפילו בשחי

וערוה, ואפילו גבי זקן, כמו דמשמע מדברי הטור סי' קפ"א בשם הרא"ש. אלא ודאי, דעל כל הגוף קאמר, והיינו בלא הראש, דאלו עם הראש אין זה יפוי, כמ"ש בסמוך. ומ"ה דוקא יש איסור בתער, עכ"ל.

אם כן דיוקו של הט"ז נובע מזה שכתב הטור דינים אלו על כל הגוף, ולא כתבם על אבר אחד מאבריו, וכלשון הגמ'. ומשום זה נראה לו לעשות מחלוקת בין הטור ובין רבינו יונה, וגם משמעותו שפוסק ככל הדיעות שבטור, שלפירוש, סברו שאיסור תער בשאר הגוף, הוא בדוקא כל הגוף. אבל אני תמה עליו, שהרי הרמב"ם ואחריו השולחן ערוך, כתבו כלשון הגמ', שער שאר אברים. וכבר הארכנו שפשוט לשונם משמע שאף אבר אחד מהגוף אסור, ולמה לא הביאם. וגם קשה לעשות מחלוקת בין הטור ובין הרמב"ם. והיה נראה דטפי ניחא לפרש שהטעם שנקט הטור לשון גוף בהלכות אלו, משום שבסימן קפ"א, פירש הלכות העברת שער הראש והזקן. ומתחיל סימן קפ"ב, בהלכות אלו, ולכן פתח בהעברת שער שאר הגוף, ונמשך אחר לשון הרמב"ם בזה, שכך גם היתחיל הרמב"ם הלכה זו. ומתחלה זו נמשך כל שאר לשונו שם, אבל לא רצה לדקדק שהאיסור הוא דוקא בכל הגוף. על כל פנים כיון שלשון השולחן ערוך הוא בשאר אברים, הכי הוי ליה למפסק, ולמה נקט להלכה כמו שסבר שהוא שיטת הטור.

ומצאתי בהגהות נמוקי הגרי"ב על שולחן ערוך שגם כן תמה על הט"ז בזה, וז"ל, והוא דלא כמאן בדעות שהביא הטור כאן. נ"ב צע"ג, דהא זה ממש דעת הרא"ש וטור ושו"ע, דכל מקום בגוף אסור בתער, רק מותר במספרים, ועיין טור וש"ך ס"ק ג', עכ"ל. וקצת נראה שלא היה לו דברי הגהות הט"ז, שלא כתב לדחות ראיותיו, אם לא שסבירא לן שהם דחויים ממילא. ושוב ראיתי שגם הדעת תורה על יו"ד שם, הביא מספר ישרש יעקב, שגם כן תמה על הט"ז בזה, והשאירו בצע"ג, וגם מלשונו משמע שלא היה לו ההגהות הט"ז. ובאמת תימה הוא לי למה לא תמהו עליו כל הנושא כלים, והשאירו את הדבר כסתום, וצריך לדייק מדבריהם שלא סברו כדבריו.

לכן נראה לי שדעת הט"ז בזה הוא כדעת יחיד, ואי אפשר לסמוך עליה, וכמו שכתבו הנמוקי הגרי"ב, והישרש יעקב, שכל הדיעות אוסרים זאת. אבל כל זה אם רוצה לגלח בענין שאינו נראה ניוול, אבל אם מגלח בענין שהוא ניוול, לכאורה זהו אותו היתר של הגאונים. כי הגאונים כנ"ל כתבו היתר לגבי איסור של גילוח שער בית השחי וערוה, שאם מגלח כל גופו מותר, כי ניוול הוא לו, ובודאי עושה זאת לרפואה. אם כן לכאורה גם כן יאמרו, לענין איסור שאר הגוף בתער, שאם מגלח חלקו בענין שהוא ניוול לו, מותר, שבודאי עושה זאת לרפואה. אם כן אם רק רוצה לגלח רגל אחד, ורגל השני רוצה להשאיר עם שערותיו, לכאורה גילוח כזה ניוול הוא לו, והוא מותר, כדהתירו הגאונים.

(7) האם מותר לגלח חלק מבית השחי ובית הערוה?

הדין

נראה לי שאסור לגלח אפילו חלק מבית השחי וערוה, אם גילחו באופן ובצורה שנראה במקצת הגילוח שעשה, קצת יופי. אבל אם גילחו באופן שאין נראה בו יופי כלל מחמת צורתו וכל שכן אם נראה מוזר, מותר.

הטעם

הטעם שזה אסור, אף שלא גמר לעשות מעשה אשה, שנשים מגלחים כל האבר, ולא רק מקצתו, הוא משום שאף התחלת מעשה נשים אסור. שגם זה נחשב למעשה נשים, שעושה מעשה יופי בגופו כדרך שנשים עושות, ולא צריך שיגמר כל המעשה יופי שנשים עושות. ועוד אפשר שבאמת נשים היו עושות זאת אם לא היה להם פנאי לעשות יותר, כיון שעדיין יש בזה קצת יופי. למשל אם עשה רק קצוות בית השחי, לכאורה זה נראה יותר יפה מאם לא היה עושה כלל, וגם נראה שנשים היו עושות זאת אם רק לזה היה להם פנאי. אבל אם עשה בצורה שאין בזה יופי כלל, לא עשה מעשה אשה כלל, שאין זה דרך נשים, וכל שכן אם נראה גם מנוול, מחמת גילוח זה.

המקור

כבר הבאתי לעיל שאלה 6 לשון הט"ז בהגהות הט"ז, ושם כתב הט"ז כדבר פשוט, שאין איסור אם רק מגלח חלק מאבר, כולל חלק מבית השחי, זה מקצת לשונו, ותו, דאם נתפרש מ"ש הטור בשאר הגוף היינו אפי' מקצת ממנו, אפילו לא אבר שלם, וכו'. וזה וודאי שרי, אפילו בתער, אפילו בשחי וערוה, ואפילו גבי זקן, כמו דמשמע מדברי הטור סי' קפ"א בשם הרא"ש, ע"כ. ולכאורה כוונת פשיטתו להתיר לגלח מקצת אבר, הוא משום שאין זה דרך נשים לגלח רק מקצת אבר. אבל הראיה שמביא מסימן קפ"א, שאסור לגלח אפילו מקצת זקן, לא הבנתי למה סבר שהוא ראה לנדון זה, כי איך למדים מגזירת הכתוב של גילוח הזקן, לדין זה שהוא תלוי בעשיית תיקוני נשים.

אבל לכאורה קשה להבין פשיטת הט"ז בזה, שלכאורה נראה שדבר זה נכלל במחלוקת הרמב"ם והראב"ד שם הלכה י. שפסק הרמב"ם, המלקט שערות לבנות מתוך השחורות מראשו או מזקנו משילקט שיערה אחת לוקה מפני שעדה עדי אשה, עכ"ל. והשיג עליו הראב"ד, ועוד מאי עדי אשה איכא בחדא והא לא מינכרא מילתא כלל, עכ"ל. והב"י סוף סימן הנ"ל, תירץ דברי הרמב"ם ז"ל, ומה שכתב דלא מינכר מילתא כלל, אומר אני דמשכחת לה דמינכר טובא, וכגון אדם שכל שער ראשו שחור ונראה בו שער אחד לבן. ומכל מקום הרמב"ם אף בשיש בו כמה שערות לבנות מיירי, דכיון דתיקון אשה הוא, במקום שעשוי להיות ניכר, ונראה, דהיינו

בראש או בזקן, לוקה, עכ"ל. זה שהתנה שהוא במקום שעשוי להיות ניכר, הוא מחמת שרק במקום גלוי הוי איסור תורה לשיטתו, והרמב"ם פסק שלוקה מן התורה. ועיקר תירוצו נראה שרצה לומר, שבאמת יש בזה כבר תיקון אשה באחת, ואף שלא נגמר, כיון שבמה שעשה יש בו כבר קצת יופי, מעשה אשה נקרא. ופירוש כוונת דבריו יותר מבוארים, ממה שכתב בכסף משנה שם, ז"ל, ולדעת רבינו יש לומר דבחדא נמי מינכרא מילתא, עכ"ל.

אם כן לכאורה תירוצו של מרן בעל הב"י וכסף משנה, שאם עושה דבר שנשים עושות, ואף שלא גמר אותו כמו שגומרים נשים, מכל מקום אם כבר נראה במה שעשה קצת יופי, תיקון כתיקוני אשה מיקרי. אבל לא תירץ שאף שלא גמר כיון שהתחיל דבר שנשים עושות כבר עשה איסור, אלא התנה שהוא כבר ניכר. אם כן אין זה מספיק שהתחיל לעסוק בתיקוני אשה, כיון שעדיין לא עשה כמו שעושים הנשים, אבל אם התחיל באופן שהוא כבר ניכר יופי מחמת אותו התחלה שעשה, כבר נחשב מעשה נשים.

ובשולחן ערוך שם סעיף ו, פסק כהרמב"ם, ז"ל, אסור (למיט) ללקט אפילו שער אחד לבן מתוך השחורות, משום לא ילבש גבר וכן אסור לאיש לצבוע (סעמות לזנות קיסיו) (ב"י) שחורות, אפילו שעה אחת, עכ"ל. הרי פסק שאפילו שעה אחת אסור (ועיין בבאר הגולה שהקשה למה לא פסק חייב, וכתב שם שצריך לומר שלזה היתכון, אבל הניח בצ"ע, על כל פנים פסק שהוא אסור), ואף שלא ברור בשולחן ערוך שפסק הכי, אף בשיש לו כמה שערות לבנות, אבל ממה שכתב בב"י וכסף משנה, לכאורה מבואר שזה כוונתו. וכן איכא למידק הכי מסיפא, שכתב אסור לצבוע והגיה הרמ"א, שערות לבנות, וכו', אפילו שעה אחת.

אם כן לכאורה ממשמעות הלכה זו, יצא לן שכמו כן אם מתחיל להתייפות בגילוח זו, אף שעדיין לא עשה כמו שעושים הנשים הוא אסור. אבל אם עשה באופן שאין מתייפה עדיין כלל, אם כן לא עשה כמעשה נשים כלל, ואינו אסור מחמת שעסק בהתחלת מעשה נשים, כיון שעדיין לא עשה כמותם. וגם אפשר לומר שאם באמת מתייפה קצת, גם הנשים היו עושות כזה, אם לא היה להם לעשות פנאי יותר, ואולי זה חלק מסברת הב"י.

(8) במקום שגם אנשים מגלחים את שער בית השחי ובית הערוה, האם מותר לכתחלה לגלחו בתער?

הדין

אם הוא במקום שגם אנשים מגלחים שם, מותר לכתחלה לגלח, אבל חברים נמנעים בכל מקום.

הטעם

הטעם שהוא מותר הוא משום, שאין זה מעשה נשים, אלא מעשה נשים ואנשים, ורק מעשה נשים בלחוד אסר התורה, שבזה הוא דומה להם. וטעם שהחברים נמנעים, נראה שהוא משום שעדיין עוסק בענין יופי הגוף, שזה בעצם מעשה נשים. ואף שרק נאסר היכא שרק נשים עושות אותו יופי, החברים לא רוצים לעסוק בדבר שהוא בעצם מעשה נשים, משום הרחק מן הכיעור ודומה לו (כך אולי אפשר לפרש זאת).

המקור

הראשונים

הרמב"ם שם הלכה ט' פסק, במה דברים אמורים במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים, אבל במקום שמעבירין השיער הנשים ואנשים, אם העביר אין מכין אותו, עכ"ל. ואיכא למידק בלשונו, שאין מכין אותו הא איסורא איכא. וכך דייקו הב"י שם, והדרכי משה שם ס"ק ב'. אבל הר"ן על הריף ע"ז דף ט. ד"ה שומט את ידו, כתב בשם הגאונים שמותר להעביר שער של בית השחי במקום שנהגו. וכך כתבו הב"י והדרכי משה הנ"ל, שכך כתב הנמוקי יוסף על הרי"ף הנ"ל, (אלא שעיי"ש שכתב שם בשם רב שרירא גאון שהאידנא יש בו צד היתר, ולא כתב שהוא מותר, וצ"ע.) ואפשר גם לדחות ולומר שגם הרמב"ם סבר הכי, ורק אגב ראשית דבריו, שכתב שאם העביר שער בית השחי מכין אותו מכת מרדות, לזה סיים שאם הוא במקום שגם אנשים אותם זאת אין מכין. וכן כתב באמת בשו"ת גינת וורדים סימן יב', וכן הוא משמעות הנמוקי יוסף, כפי איך שהבינו הב"י והדרכי משה, שהשווה דעת הגאונים המתירים לכתחלה, לשיטת הרמב"ם.

הפוסקים

השולחן ערוך שם סעיף א' פסק כלשון הרמב"ם, שבמקום שמעבירים גם האנשים אין מכין אותו. ועליו הגיה הרמ"א ואפילו לכתחלה שרי, רק החברים נמנעים. וכן בסימן קנו' סעיף ב' על הדין של איסור ראייה במראה, משום לא ילבש, גם הביא הרמ"א שיטת הר"ן, ז"ל, וי"א הא דאסור לראות במראה היינו דוקא במקום דאין דרך לראות במראה רק נשים, ואית ביה משום לא ילבש גבר, אבל במקום שדרך האנשים לראות ג"כ במראה, מותר, עכ"ל. ובגר"א שם ס"ק ז' כתב, שדברי הר"ן צ"ע, והאריך לסתור ראיות הר"ן, וגם הוסיף להקשות על דבריו מברייטא שבת דף נ: שאיתא שם, גלדי מכה מותר להסירם, אם מצערים אותו, אבל לנוי אסור. אם כן רואים שאף שגם אנשים עושים זאת, מכל מקום אם עושה לנוי אסור, (עיי"ש, שיש ברייתא אחרת החולקת על דין זה מחמת שאין זה נקרא מעשה נשים, אלא עשיית דבר לכבוד קונו, אבל לא פליגי

בנקודה שמביא הגר"א ממנה.) ונראה שצריך לומר שהגר"א סבר כהרמב"ם שאין מכין אותו אבל על כל פנים איסורא איכא.

ולדינא נראה שעל כל פנים מידי ספיקא לא נפקא, ואין הגר"א חולק שכך פסק הר"ן, אלא שחלק עליו, כפי גודל מעלת הגר"א. וכבר פסקנו לעיל שאיסור זה הוי רק איסור דרבנן, ובענין זה אפשר שלכולי עלמא הוי רק איסור דרבנן. אם כן יש לסמוך על שיטת הר"ן והרמ"א שפסק כמותו, באיסור דרבנן. ומשמעות הנמוקי יוסף בשם הרי"ף בשם הגאונים. אבל לכולא עלמא חברים נמנעים בכל מקום.

(9) אם אנשים גוים מגלחים אבל אנשים ישראלים אנים מגלחים, האם נחשב למקום שאנשים גם כן מגלחים?

הדין

יש בזה ספקיה דדינא, והפוסקים יותר נוטים להחמיר, שצריך דוקא אנשים ישראלים.

הטעם

אולי אפשר לפרש שני הצדדין, שאם האיסור הוא שלא יבא לידי תעובה, דהיינו התערבות אנשים ונשים, בענין שאין נכרים חד משני, אז בעינן דוקא אנשים ישראלים. כי מה איכפת לן מה עושים הגוים, אם בין הישראלים הוי מעשה אשה, יכול לבא לידי תועבה. אבל אם הוא מחמת שעצם הלבשה הוא תועבה, מחמת שזה דרך עובדי עבודה זרה, או שמעורר טבע לזימה, ויתבארו סברות אלו לקמן בע"ה, אז אפשר כל שיש בעולם אנשים עושים זאת, כבר אין בלבישה זו, בעצם תועבה. וראיתי בשו"ת אחד שפירש הטעם בהיפך, וכתבי מה שנראה בעיני, ועיין במקור, והבוחר יבחר.

המקור

הפרישה ס"ק ה' כתב וז"ל, אבל במקום שמעבירין השער האנשים. נראה דרצה לומר אנשים גוים, דכיון דנהוג נהוג, ולמדינן ממנהג הגוים. גם יש לומר, דעל ישראל קאמר, דהיכי דנהיגו כן כולם יחד, אין מוחין בידם, עכ"ל. משמעות הפרישה הוא, שבא לפרש, כיון שגילוח היה אסור קודם שנהגו האנשים לעשותו, אם כן איך יהיה מנהג כזה שאנשים ינהגו לגלחו. לזה תירץ שני תירוצים, או שצריך לומר שהכוונה לאנשים גוים, ואם כן יצא לן שלמדין ממנהג הגוים. או, שהכוונה שהיה הסכמה בין הישראלים להתחיל לעשות זאת, ובזה יהיה התחלה למנהג בדרך היתר. ולפי התירוצ' השני אין צריכים לומר שלמדים מן מנהגי הגוים.

אם כן יצא לן מדברי הפרישה, שיש לו ספק אם יש להתחשב במנהג הגוים לענין לאו זה. ומצאנו הרבה פוסקים שמבאים דבריו ולא מכריעים. הרע"א על הגליון שם מביא דבריו, ומצווה לעיין בשו"ת פרח שושן הנ"ל. ובפרח שושן, בסוף תשובתו, מביא דברי הפרישה, ומסיק וז"ל, ופה מצרים, איתנהו לכלהו פירושי, שהגוים והישראלים נהגו להעבירו, והצנועים מושכים את ידיהם דוקא, עכ"ל. אם כן גם הוא מביא שתי פירושי הפרישה, ולא מכריע. וגם אולי צווה רע"א לעיין בדבריו, שאיכא למידק מיניה, שאף שהפרישה לצד השנית כתב שהנהיגו כולם יחד, רואים שסבר הפרח שושן, שאין מגרע זה שיש צנועים המושכים ידיהם, כיון ששאר אנשים ישראלים עושים זאת. וכן הדרכי תשובה שם ס"ק ג' מביא דברי הפרישה, ומסיק, ולא החליט, והביאו הגרעק"א, ע"כ.

ובתשובת מהרש"ם חלק ב' סימן רמג', שהשיב לשאלת מו"ה יעקב בראנפעלד, בענין צביעת שערות לבנות, ובסוף התשובה כתב המהרש"ם וז"ל, והנה מה שכתבת מדברי הפרישה, בדין העברת שער, דהיכי דגם אנשים מעבירים, ליכא איסור, דאנשים היינו עכו"ם. הנה הפרישה בעצמו חזר וכתב פירוש אחר, דהיינו אנשים יהודים, אם כולם נהגו בזה. וחס ושלום לסמוך על פירוש אחד, דגם להסתכל במראה וכל שאר דברים העכו"ם עושים כן, ועתה עוקר כל דיני הש"ע, עכ"ל. וכן ראיתי עוד כמה אחרונים שנוטים להחמיר כצד השני של הפרישה, דבעי אנשים ישראלים. על כל פנים ספיקא דדינא הוי, וכנ"ל נראה שגם יותר נוטים הפוסקים להחמיר, שישראלים בעי.

הפירשה כתב היכי דהנהיגו כן כולם יחד, ומשמע שבעי כולם. ומסתברא שאם רוב אנשים עושים, הוי רובה ככולא. שטעם ההיתר הוא משום שבזה אינו עושה מעשה נשים, שגם אנשים עושים כן, אם כן לכאורה כל שניכר שגם אנשים עושים כן, אינו רק מעשה נשים. וכן ראיתי בתשובת חיי הלוי חלק א סימן נה' אות ט', כתב מתחילה כן, ושוב הוסיף, שאף אם אין רוב, כל שיש הרבה אנשים עושים זאת, כבר ידוע שאין זה דוקא מעשה נשים. אבל כיון שהפרישה אמר כל, ואין ברור סברתו, נראה שדי להקל ברובה ככולא, שאז בודאי בשם אנשים עושים יקרא.

ובשו"ת ערוגת הבושם יו"ד סימן קלח' אות ה', תלה שני תירוצי הפרישה בטעמים של איסור לא ילבש, ובע"ה לקמן, בשו"ת על לבישת בגדי ועדי אשה, אכתוב יותר באריכות בטעמים אלו. וז"ל, ולענ"ד נראה דתליה בב' טעמים הנ"ל, אם האיסור משום גדר שלא יבוא לידי יחוד אנשים ונשים, כמש"כ החינוך, אם כן שפיר יש לומר דגם מנהג הגוים מהני בזה, דעל כל פנים שוב אין עדי זה מיוחד לנשים. אבל לטעמא דהרמב"ם, משום שהוא חק לע"ז, נראה דוקא על ישראל קאמר, היכא דנהיג כולם מותר, עכ"ל. וב"הטעם", כתבתי שנראה לי לומר להיפך, עיי"ש.

10) המצטער מריבוי שער שבבית השחי וערוה, האם מותר לגלחו, כדי שלא יצטער?

הדין

אף אם מצטער מריבוי שער שבבית השחי וערוה, אסור לו לגלחו.

הטעם

אין צער זה נחשב למספיק צער, שיהיה ניכר שעושה זאת רק כדי לינצל מצער, ולא כדי להתדמות לנשים. לכן אף שאין כוונתו להתדמות עדיין אסורוהו מחמת הרואים.

המקור

הסוגא

בגמ' נזיר דף נט. איתא, בעא מיניה רב מרבי חייא, מהו לגלח? אמר ליה, אסור. אמר ליהף והא קא גדל. א"ל, בר פחתי, זמן יש לו, כל זמן שהוא גדל נושר, ע"כ. ופירש רש"י, ששאלת רב הא קא גדל הוא שמצטער מחמת הגידול. וכן פירשו התוס' שם ד"ה אמר רבי חייא, והרי"ף במכות שם, והרא"ש ביבמות שם. והשיב לו רבי חייא, כל זמן שהוא גדל הוא נושר, ופירשו הנ"ל שאין זה נחשב מספיק צער, שכשגדל יותר מדאי, הוא נופל.

הראשונים

ודייקו התוס' שם ד"ה גבול יש לו, שמשמע שרבי חייא רק אסר לרב, מחמת שסבר שאין זה נחשב למספיק צער, אבל אילו היה באמת צער, היה מתיר לו. ז"ל, משמע כשאין אדם מתכוין לנוי, אלא לינצל, דלית ביה משום כלי גבר, ואם כן המסתכל במראה כדי שלא יחבול בעצמו שרי, עכ"ל. וכן שם בתוס' ד"ה אמר רב חייא, וביבמות דף מח. ד"ה לא עשה, והרא"ש שם, מביאים שפירש ר"ת שזה באמת גם היה כוונת רב בשאלתו, והא קא גדל ויש בזה צער. שרצה לומר כיון שאינו עושה להתדמות לנשים, אלא כדי לינצל מצער, אין זה נחשב לכעין תיקוני אשה, ולישתרי. ורבי חייא הודה לדבריו, שאם עושה מחמת כוונה אחרת שהוא מותר, אבל חלק עליו רק בזה, שאין זה נחשב למספיק צער, ויתבאר עוד בסמוך. ור"ת מפרש מחמת פירוש זה, שרב היה רוצה להתיר אף בתער מחמת טעם הנ"ל, וגם לזה היה רב חייא מודה לו, אילו סבר שהוא מספיק צער.

ועיין בב"ח שם ריש ס"ק ה', וכן בביאור הגר"א שם ס"ק ה', שמביאים דברי ר"ת זו לראיה, שאם עושים לכוונה אחרת, שאין בזה איסור לא ילבש. ובמקום אחר הארכתי בזה, למה סברו ששיטת ר"ת בזה אולא אליבא דהילכתא. שעיי"ש, לכאורה ר"ת בא לפרש שלא יתקשה שאלת רב, לפי

גירסא שלנו, וגירסת בה"ג אם אלא, אבל לפי גירסת הבה"ג בלי אלא, שפסקין כוותיה, כתבו הנ"ל שניחא בלי הסברו של ר"ת. ושם כתבתי שנראה שסמכו על תירוצו של רבי חייא, ולמדו מיניה כנ"ל, שאף אם אין מפרשים שאלת רב הכי, מכל מקום מוכח מתשובת רבי חייא, שהיה מתיר מטעם כוונה אחרת של צער, אילו סבר שיש בזה מספיק צער. עיי"ש כי כאן קיצרתי מאד.

על כל פנים יצא לן ממקורות אלו, שאם עשה לכוונה אחרת שהוא מותר. אם כן לכאורה צריך עיון, מאי איכפת ליה לרבי חייא אי הוה מספיק צער או לא, לכאורה בודאי נאמן היה רב לו, שאין עושה זאת לכוונת להתדמות, אלא לינצל מצער, ואף מצער קטן, ובסמוך יתבאר זאת. הרשב"א בשו"ת חלק ה' סימן רע"א, השיב, שמותר לגלח בית השחי וערוה, למי שיש לו חטטין שם, ומצטער מחמת זה, ואם יגלחנו יתרפא. וכתב שני היתרים. זה מקצת לשונו, תשובה, מסתברא דמותר, דאינו אלא מדרבנן, ובמקום שצריך רפואה, לא אסרו. ועוד, שאין זה עושה אלא משום רפואה, ואין בו משום תיקון כתיקוני איתתא, עכ"ל. ומביא ראיה לפסקו משאלה ותשובה של רב ורבי חייא, כנ"ל שהיה מתיר רבי חייא אילו היה שם צער.

התוס' יבמות הנ"ל, וכן ברא"ש שם, מביאים תשובת גאונים. וז"ל התוס', ובתשובת הגאונים, שרי לגלח בית השחי ובית הערוה, כי מגלח כל גופו, מראשו ועד רגליו. ולא משמע דאיירי במצורע, דפשיטא הוא, אלא במגלח לרפואה, כיון דמגלח כל גופו, אין זה ייפוי אלא ניוול, עכ"ל. והב"י שם נתקשה בתוס' זו, שלכאורה משמע מדבריהם, שאף שכוונתו לעשות זאת לרפואה, אין זה מספיק טעם להתיר, כי רק היתרו מחמת שמגלח כל גופו, וניוול הוא לו. ולמה לא היתירו מחמת רפואה בלבד, ואף אם אין מגלח כל גופו, וכמו שהתיר הרשב"א. וכתב על זה שני תירוצים, שהם קרובים חד לשני, והש"ך שם ס"ק ה', מביא תירוץ השני, וכמוהו כתב גם הב"ח שם סוף ס"ק ג', לכן כאן אכתוב רק תירוץ השני. זה מקצת לשונו, אי נמי, שהתוספות איירו במגלח סתם, דתלינן דודאי לרפואה קא מכיין, דאי ליפוי, אדרבא ניוול הוא לו. כו' אבל במפרש דלרפואה עביד, מישרי שרי, כדברי הרשב"א ז"ל, עכ"ל.

אם כן לכאורה מחלק הב"י, שמדאורייתא באמת מותר בכל ענין, כיון שעושה זאת לכוונת רפואה, מכל מקום החכמים אסרוהו, אם אין ניכר שזה באמת כוונתו, מחמת החשד. אבל היתרו זאת אם יש בזה צורך, כמו לבטל צער, שלא יתבטל ממילא, אם הוא גם ניכר שהוא עושה לבטל הצער. אבל אם אין כל כך צורך, כמו צער רגיל מחמת השערות שם, לא היתרו, כיון שנופלים מעליהם כשהם גדלים הרבה. ולכן אף אם היה אומר שעושה זאת מחמת צער עדיין משמע שהיה רבי חייא אוסר לו. אבל אילו היה מודה לו שיש בזה הרבה צער, היה מתיר, כי יש בזה צורך, וגם היה ניכר כוונתו. כי

לא היו חושדין העושה זאת, שעושה כדי להתדמות לנשים, כי יסברו ודאי עושה זאת כדי לינצל מצער. ונתבאר שאלתינו לעיל למה אסר רבי חייא לרב.

ונראה שהחשד שחששו לו הוא חשד הרואים, שלכן כתב, שאם אומר שעושה זאת לרפואה, שהוא מותר. והוא למדו ממה שהרשב"א היתר אם יש לו חטטין, ושם הוא ניכר שעושה לרפואה, ומזה הוסיף שהוא הדין אם אומר שעושה לרפואה, אף שאין ניכר זאת מעצמו. ואילו חשדין ליה, מה מועיל שאומר לרפואה עושה. וכך הוא גם כן משמעות שו"ת הרשב"א חלק ה' סימן קכא, ז"ל, כי איסור לא ילבש גבר שמלת אשה, היה נוהג באותן שנים, ובמקומות ההם, שלא היה מנהג האנשים, להעביר שער בית השחי ובית הערוה שלהם. ומי שהיה עושה כן, היו רואים אותו שנוהג כמנהג הנשים, שמתקשטות בזה, עכ"ל. ולכאורה למה כתב הרשב"א שהיה אסור מחמת הרואים, הוה ליה לכתוב שהוא אסור מחמת שהוא מעשה נשים. אלא נראה שבא לפרש, שאף שאין כוונת האיש להתדמות, אלא לינצל מצער, עדיין אסרוהו, מחמת הרואים.

הפוסקים

השולח ערוך שם סעיף ד' פסק דינו של הרשב"א, ז"ל, מי שיש לו חטטין בבית השחי ובבית הערוה, ומצטער מצד השיער, מותר להעבירו, עכ"ל. ובסעיף ב' שם פסק דינם של הגאונים ז"ל, מי שמגלח כל שיער שבו, מראשו ועד רגליו, י"א שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה, עכ"ל. וכנ"ל הש"ך מביא פירוש הב"י השני והב"ח, לפרש שרק ביש לו חטטין מותר שאז ניכר שהוא לרפואה, אבל אם אין ניכר, ומגלח סתם, רק מותר אם מגלח כל גופו, שאז גם כן ניכר שעושה לרפואה, שאי לאו הכי לא היה עושה, שניווול הוא לו. וכנ"ל בב"י היתר גם כן אם אומר שלרפואה עושה, אף שאין לו חטטין בראשו. ונתבאר דין זה, שאם רק עושה לינצל מריבוי שער שבגופו, אין זה נחשב למספיק צער כדי להתיר לו, ואסרוהו החכמים שלא יאמרו הרואים שעושה זאת להתדמות לנשים. ונראה שבזה אף אם אומר שעושה מפני הצער לא רצו להתיר, כיון שאין כל כך צורך.

11) אם צריך לגלח שער בית השחי ובית הערוה משום רפואה, האם מותר לגלחו בתער?

הדין

אם צריך לגלח בית השחי וערוה משום רפואה מותר לעשות זאת, ובלבד שיהיה בענין שניכר שעושה זאת מחמת רפואה. כגון אם יש לו חטטין במקומות ההם, או שמפרש שעושה זאת מחמת רפואה, או שהוא בבית הרופא.

הטעם

הטעם כנ"ל, שכיון שאין עושה לכוונת להתדמות, אין זה איסור לא ילבש, וכאן שניכר שעושה לרפואה, מותר לכתחלה.

המקור

כבר נתבאר המקור לזה בשאלה העבר.

12) איך נידון העברת שער הנעשה בימינו שנקרא בלע"ז waxing, או הנקרא laser removal, האם נידון כמספרים או כתער?

הדין

העברת שער על ידי אופנים אלו הוא דרך הנשים, והוא מעביר השער יותר טוב מתער, אם כן כתער יחשב, ואסור לאיש לעשות זאת גם בשאר אבריו.

הטעם

הטעם מבואר ממה שנתבאר לעיל, הטעם שיותר החמירו בתער ממספרים. כי איסור זה הוא מחמת שהוא עושה מעשה נשים. ונשים משתמשים בתער, מחמת שזה מוריד השער יותר טוב. ובאופנים הללו, היום הוא דרך הנשים, והוא מעביר השער יותר טוב מתער, לכן לכאורה הוא פשוט שהוא נחשב כתער.

המקור

כן נראה פשוט מסברא, על פי הבנת סוגיא זו. וכן מצאתי בכמה ממחברי זמננו. וכעין זה הורדת השער על ידי משיחת גילוח, והחלקת יעקב יו"ד סימן פז' אסרוהו מטעם הנ"ל.